

Voorwoord

Met dit boek introduceren we een nieuwe methode om inzicht te krijgen in en voor de aanpak van (winstgedreven) criminaliteit: financial crime scripting. Dit is het schriftelijke resultaat van een tweejarig project gericht op de ontwikkeling van een methode om beter zicht te krijgen op criminele geldstromen, bedrijfsprocessen en verdienmodellen. Dit project is uitgevoerd door Team Xplore; een samenwerking van het Functioneel Parket (FP) van het Openbaar Ministerie en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD). Team Xplore is een innovatieteam dat op projectmatige wijze bijdraagt aan de intelligence, opsporing en vervolging door nieuwe werkwijzen te ontdekken en/of ontwikkelen die beide organisaties dienen. We willen daarom (het bestuur van) deze organisaties bedanken voor deze opdracht en de tijd die we hieraan mochten besteden, alsook voor het vertrouwen dat we in de uitvoering van het project ervoeren.¹

Het aanpakken van het crimineel verdienmodel, het frustreren van criminele geldstromen en het afpakken van crimineel vermogen staat al jaren hoog op de agenda's van de politiek en de verschillende (bijzondere) opsporingsdiensten (zoals de FIOD en Politie Nederland). De vraag is echter hoe we *concreet* op eenduidige en gestructureerde wijze zicht kunnen krijgen op criminele geldstromen en verdienmodellen, en hoe we deze inzichten vervolgens borgen, zodat de kennisbasis cumuleert en er sprake is van een organisatorisch leereffect. Niet bepaald simpel dus: twee van de – in onze ogen – grootste uitdagingen in de aanpak van criminaliteit, namelijk intelligencegestuurd werken én integraal

¹ De standpunten en meningen in dit boek zijn die van de auteurs en weerspiegelen niet noodzakelijk het officiële beleid of standpunt van het Openbaar Ministerie en/of de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst.

rekenschap geven aan de financiële dimensie van criminaliteit, tegelijkertijd beetpakken.

De in dit boek beschreven methode probeert een vicieuze cirkel te doorbreken. Er is beperkt zicht op criminele geldstromen, waardoor ook slechts beperkt handvatten worden geboden waar in een volgend strafrechtelijk onderzoek naar kan worden teruggegrepen. Veel vormen van criminaliteit zijn winstgedreven en daarom zou het zichtbaar maken van de geldstromen het uitgangspunt moeten zijn van elk opsporingsonderzoek dat zich richt op criminaliteit met een dergelijk motief. Financial crime scripting bouwt voort op bestaande wetenschappelijke en methodologische inzichten en wordt vormgegeven middels een actieonderzoek. Hiermee wordt getracht handvatten te bieden om inzicht te krijgen in criminele geldstromen en verdienmodellen, teneinde dienaangaande geïnformeerd te kunnen optreden, zowel proactief, preventief als reactief.

Wie is de doelgroep van dit boek? Laat er geen misverstand over bestaan: dit is geen handboek. Een handboek zou immers concreet beschrijven hoe de methode in de praktijk in een specifieke context gebruikt zou kunnen worden. Dat laatste kunnen we gewoonweg niet doen, omdat de methode in dat geval toegespitst zou moeten worden op een concrete organisatie, zodat deze aansluit bij bestaande prioriteiten, processen, systemen, et cetera. Dit boek bevat een beschrijving van de totstandkoming van financial crime scripting, de bouwstenen van de methode, een generiek stappenplan van hoe projectmatig tot een financial crime script kan worden gekomen en de beoogde meerwaarde voor beleid, praktijk en wetenschap. Het is te beschouwen als een basiswerk dat de methode en diens fundamenten in algemene zin beschrijft. Vanuit die optiek – en rekening houdend met het belang van het financiële aspect in de aanpak van criminaliteit, zoals in dit boek uiteengezet – is de doelgroep dus groot: alle organisaties en individuen daarbinnen die zich bezighouden met de aanpak (i.e. preventie en bestrijding) van winstgedreven criminaliteit. Hierbij valt te denken aan traditionele rechtshandhavers, zoals (bijzondere) opsporingsdiensten en het Openbaar Ministerie, maar ook aan integrale partners, zoals gemeenten en provincies. Voor samenwerkingsverbanden, zoals Regionale Informatie en Expertise

Centra (RIEC's) en de Nationale Samenwerking tegen Ondernijnde Criminaliteit (NSOC) in Nederland, is de methode in het bijzonder relevant, omdat het naast de inhoud ook procesmatig invulling kan geven aan samenwerking en informatiedeling. Ook voor publieke en private toezichthouders is de toepassing van de methode mogelijk relevant, denk hierbij aan de Belastingdienst of banken, gegeven hun rol als poortwachter. Tot slot maken ook kennisinstellingen en -organisaties onderdeel uit van de doelgroep. De methode vormt immers een potentiële tool in hun toolkit, en zij kunnen middels onderzoek en toepassing ervan de methode verder vormgeven.

Geen enkel praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek komt in isolatie tot stand, maar bij een actieonderzoek ligt de toegevoegde waarde van personen waarmee wordt samengewerkt inherent besloten in de manier van onderzoek doen. Het zou tekortdoen aan de inspanningen van anderen om te stellen dat het onderzoek niet zonder hun inspanningen uitgevoerd had kunnen worden, zij *vormen* immers het onderzoek. Zonder hen bij naam te noemen wensen we iedereen die actief meedacht in de ontwikkeling van deze methode hartelijk te bedanken. Hierbij denken we aan de collega's van het FP en de FIOD, verschillende onderdelen van de Politie Nederland (NXT.FinEc, de Politieacademie, de Landelijke Eenheid, thematische opsporing en Analyse & Onderzoek) en samenwerkingsverbanden, zoals het RIEC, Strategisch KennisCentrum georganiseerde ondernijnde criminaliteit (SKC) en de NSOC. Ook de scriptanten die op enige vorm een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van de methode en de proefondervindelijke toepassing ervan in de praktijk, wensen we te bedanken voor hun inzet en de resultaten. In het bijzonder bedanken we hiervoor Victor van Santvoord (2020) en Charlotte Geertman (2022), die met hun onderzoek actief hebben bijgedragen aan het rijpingsproces van de ideeën met betrekking tot de methode. Ook wensen we Daphne Wezenberg te bedanken voor het gros van de illustraties in dit boek. Tot slot gaat een bijzonder woord van dank uit naar Janneke de Smet-Dierckx en Sandra Hauwert, van wie het initiële idee kwam om überhaupt een financiële dimensie toe te voegen aan de crime script methode (zie ook interviews met Janneke de Smet-Dierckx in Vermaas, 2019 en van Liempt, 2022, p. 165 e.v.) én (eerstgenoemde) voor het schrijven van de epiloog, die aan het einde van

dit boek is terug te vinden. Het is erg waardevol om deze stem en haar boodschap op te nemen in dit boek. Niet alleen vanwege haar bijdrage aan de totstandkoming, maar ook omdat haar stem de praktijk waar deze methode uiteindelijk voor ontworpen is, vertegenwoordigt. Daarnaast onderschrijft ze dat dit boek slechts een startpunt is. We hopen namelijk dat de methode die we in dit boek beschrijven zal bijdragen aan een effectieve aanpak van winstgedreven criminaliteit.

Thom Snaphaan, Manon Kostense en Teun van Ruitenburg
Amsterdam, mei 2023